

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ Guidelines of Health Tourism Management for Elderly Tourists

ชยพจน์ ลือนันต์
Chayapoj Lee-Anant

สาขาการจัดการอุตสาหกรรมบริการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 20230
Business Administration Program in Management, Faculty of Management Science, Kasetsart University 20230, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: chayapoj.l@ku.th

(Received: Feb 12, 2021; Revised: Apr 11, 2021; Accepted: Apr 23, 2021)

บทคัดย่อ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในปัจจุบัน พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความเสี่ยงสูงมาก หากได้รับการติดเชื้อคือกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มีความปลอดภัยและปลอดภัย ควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวถือเป็นหนึ่งภารกิจที่ทุกภาคจะต้องร่วมกันปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวให้แตกต่างจากอดีต หรือเรียกอีกอย่างว่า “การท่องเที่ยวใหม่ (New Normal Tourism)” เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ นักท่องเที่ยว ทั้งช่วยผลักดันเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถดำเนินต่อไปได้ ดังนั้นบทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ เสนอแนะแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ จากการทบทวนและการสังเคราะห์งานวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้อง โดยบทความวิชาการนี้ได้นำเสนอเนื้อหา 4 ประเด็นหลัก คือ แนวคิดเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหลังยุคโควิด-19 ให้สามารถ รักษาและดึงดูดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุให้เข้ามาเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยได้มากขึ้น อันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

Abstract

While Thailand is approaching an aging society, the demand and consumer behavior of elderly tourists are considered as an essential requirement for local communities, government sectors, and private sectors, acting as the host or joint-owners of tourism resources. Hence, the new alternative tourism for elderly tourists is the recent form that the tourism stakeholders must learn, understand, and adjust to apply as the tool to uplift the country's tourism economy. The development of existing tourist attractions in communities to be a health tourism destination is a golden key to support the entry of tourists, especially the elderly group. Therefore, this academic paper aims to figure out the literature reviews on the model of health tourism to seek the feasible guidelines of health tourism management for elderly tourists. Four major issues have been reviewed, including the concept of the elderly tourists, the definition of health tourism, the model of health tourism management, and lastly, the guidelines of health tourism management for elderly tourists. With an aim to serve as a useful information for the government and related agencies, the implication of this academic paper would lead the country to have more stable, prosperous and sustainable health tourism in the forwarding future.

Keywords: Health tourism, Elderly tourists, Guidelines for elderly tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวยุคก่อนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ถือเป็นภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญและเป็นกลไกหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทย สามารถสร้างรายได้เป็นอันดับหนึ่งของการค้าบริการมูลค่าสูงถึง 3.01 ล้านล้านบาท (Chuaikrut *et al.*, 2020, p. 189) เนื่องจากวิถีชีวิตของคนเต็มไปด้วยความเคร่งเครียดเร่งรีบและมีการแข่งขันที่สูง การท่องเที่ยวจึงเป็นทางเลือกเพื่อผ่อนคลายสมอง ผ่อนคลายร่างกายและจิตใจ (Leksuna *et al.*, 2018, p. 23) โดยกระแสการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบันจากทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นอย่างมากคือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่แม้ว่าในช่วงที่ผ่านมาเศรษฐกิจโลกจะถดถอย แต่ธุรกิจนี้กลับมีความเติบโตอย่างต่อเนื่อง (Kupkitaphun & Bunjongmanee, 2020, pp. 1-2) ในปี พ.ศ. 2560 ตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั่วโลกมีมูลค่าราว 124 ล้านล้านบาท เติบโตถึงร้อยละ 10.6 ซึ่งโตกว่าภาพรวมการท่องเที่ยวโลกถึง 2 เท่า (Ministry of Tourism and Sports, 2015, pp. 5-15) สำหรับประเทศไทยนับเป็นอีกหนึ่งตลาดที่โดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เนื่องจากมีความได้เปรียบด้วยต้นทุนที่ดีทั้งในแง่ของการบริการด้านสุขภาพ บริการ ค่าใช้จ่าย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (National Tourism Policy Board, 2017, p. 19) ทั้งในปี 2558 Global Wellness Institute (GWI) ได้จัดอันดับให้ประเทศไทยมีขนาดตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 13 ของโลก ที่สามารถสร้างรายได้ไม่ต่ำกว่า 100,000 ล้านบาท มีชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาใช้บริการกว่า 9.7 ล้านครั้ง (Chulalongkorn University Intellectual Property Institute, 2017, p. 15)

ทั้งนี้ เหมือนกิจการทุกอย่างทั่วโลกหยุดชะงัก เมื่อในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาที่ชื่อว่า “ไวรัสโคโรนา 2019” หรือ “ไวรัสโควิด-19” ส่งผลกระทบอย่างมหาศาลต่อทุกอุตสาหกรรมทั่วโลก และอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบหนักที่สุดคืออุตสาหกรรมภาคการท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นผลกระทบที่ต่อเนื่องและยาวนานจนถึงปัจจุบันผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวหลายภาคส่วนต้องปิดกิจการลงเนื่องจากไม่อาจแบกรับความกดดันและความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ (Williams, 2021, p. 2) สถานประกอบการที่ยังคงดำเนินกิจการได้อยู่หรือสถานประกอบการที่จะกลับมาเปิดกิจการอีกครั้งในอนาคตจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในทุกด้าน ทั้งหาวิธีการหรือแนวทางใหม่ ๆ เพื่อเตรียมต้อนรับกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายที่จะมาใช้บริการในอนาคตให้มีประสิทธิภาพและสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยวให้ได้

นอกจากนี้แล้วด้วยสถานการณ์ที่หลายประเทศทั่วโลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) ด้วยจำนวนผู้สูงอายุที่เริ่มทวีเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี สถิติการเดินทางของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุพบว่าแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น องค์การสหประชาชาติได้คาดการณ์ว่าจะมีผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นจาก 687.9 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2549 เป็น 1,968 ล้านคนในปี พ.ศ. 2593 โดยทวีปที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดคือทวีปเอเชีย (Sombatpiboon & Rabob, 2020, P. 27) ทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุกลายเป็นกลุ่มตลาดเป้าหมายที่หลายประเทศให้ความสนใจ เนื่องจากคนวัยนี้มีกว้างจากอาชีพการงาน มีเวลาในการออกเดินทางท่องเที่ยวไปพร้อมกับการดูแลสุขภาพใจใส่ดูแลสุขภาพ ถือเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมในการจ่าย ทั้งมีความสามารถและเต็มใจใช้จ่ายสูงกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ (Chulalongkorn University Intellectual Property Institute, 2017, p. 26) กระนั้นด้วยปัจจุบันประเทศไทยยังมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงเป็นอย่างมากหากได้รับการติดเชื้อ (Ungchusak & Chunsuttiwat, 2020) ทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความวิตกกังวลเป็นอย่างมากหากต้องออกจากที่พักหรือออกเดินทางท่องเที่ยวในช่วงที่ยังมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสนี้อยู่ และด้วยสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้กระแสการใส่ใจดูแลสุขภาพของผู้คนทั่วโลกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเท่าตัว การให้ความสำคัญในการเฝ้าระวังป้องกัน และส่งเสริมการดูแลสุขภาพให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความแข็งแรงสมบูรณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง (Chulalongkorn University Intellectual Property Institute, 2017, p. 26)

จากความสำคัญข้างต้นการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ให้สามารถออกเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างสบายใจและปลอดภัยในยุคหลังโควิด-19 ถือเป็นความท้าทายใหม่ที่ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและประเทศไทยควรให้ความสำคัญ เพื่อหาแนวทางในการสร้างความเชื่อมั่นและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเริ่มออกเดินทางท่องเที่ยวอีกครั้ง ดังนั้นบทความนี้จึงนำเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุหลังโควิด-19 โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่จะนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยให้สามารถดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้มากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้นิยามความหมายของผู้สูงอายุว่าหมายถึงประชากรเพศชายและเพศหญิงซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป นับตั้งแต่อายุเกิดตามปีปฏิทินและใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก (Kwankatok, 2016, p. 26) ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ที่มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และภูมิภาคที่มีผู้สูงอายุมากที่สุดคือภูมิภาคเอเชีย สำหรับประเทศไทยจากการคาดการณ์ของสำนักงานกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.) ปี 2553 - 2583 พบว่าได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี 2553 โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุถึงร้อยละ 12.9 ของจำนวนประชากรทั้งหมด 66 ล้านคน และคาดว่าจะในปี 2573 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ เนื่องจากมีสัดส่วนของผู้สูงอายุสูงถึง ร้อยละ 25.8 ของจำนวนประชากรทั้งหมด 68.3 ล้านคน (National Senate Committee, 2015, pp. 3-4)

พฤติกรรมของผู้สูงอายุวัยเกษียณจะให้ความสนใจการออกเดินทางท่องเที่ยว เพื่อการพักผ่อนหรือแสวงหากำไรให้กับชีวิต ด้วยการเดินทางไปสถานที่ต่าง ๆ ที่ตนให้ความสนใจ โดยมักจะเลือกท่องเที่ยวในภาคบริการ สุขภาพ และสันทนาการ เน้นถึงความมั่นใจด้านความปลอดภัย การบริการใส่ใจดูแลสุขภาพ เลือกทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของตน นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงถือเป็นกลุ่มที่มีความพร้อม มีความสามารถในการใช้จ่าย ทั้งการออกเดินทางในแต่ละครั้งก็มักจะมีผู้ติดตามราว 2-3 คน ยิ่งทำให้มีการใช้จ่ายที่เพิ่มสูงตามไปด้วย (Saribut & Assarat, 2019) กระนั้นนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ก็มีข้อจำกัดด้านการเดินทางมากกว่าวัยอื่น ๆ จึงควรมีการศึกษาและเตรียมความพร้อมที่ดีมีความรอบคอบในการรองรับตลาดกลุ่มนี้ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวสูงอายุ

นิยามของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

นักวิชาการได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไว้หลากหลายมุมมอง เช่น Dilette *et al.* (2020, p. 3) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นความพยายามของสถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวปลายทางที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยการส่งเสริมบริการด้านการดูแลสุขภาพและผู้ให้บริการ (Service providers) ที่นอกเหนือจากสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อรักษาหรือส่งเสริมสุขภาพของตน (Romanova *et al.*, 2015, p. 234) มีแรงจูงใจหลักคือการรักษาหรือส่งเสริมสุขภาพของตน (Keadplang, 2019, p. 103) สอดคล้องกับ Ashton & Klinhom (2020, pp. 54-55) ที่กล่าวว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและการมีสุขภาพดี ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต นอกจากนี้ Chulalongkorn University Intellectual Property Institute (2017, p. 2) ก็ได้กล่าวอีกว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูร่างกาย หรือป้องกันจากการเจ็บป่วย การปรับปรุงสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมุ่งส่งเสริม ดูแล และรักษาสุขภาพร่างกายและจิตใจให้มีความแข็งแรง มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไปพร้อม ๆ กับการได้ออกเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่ตนให้ความสนใจ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ จัดเป็นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะ มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น (Romanova *et al.*, 2015, p. 234) ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความละเอียดอ่อน ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจสูง (Rinsri & Ngarmmesri, 2018) การนำเสนอรูปแบบการให้บริการ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นต้องได้รับการจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สูงสุด

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยเป็นส่วนหนึ่งของการนำภูมิปัญญาตามแนวทางศาสตร์ในการดูแลสุขภาพดั้งเดิมมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการบริการทางสุขภาพ ส่งผลให้การบริการเชิงสุขภาพของไทยมีความหลากหลายและมีความโดดเด่นจนเป็นที่ยอมรับและรู้จักของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นแนวทางการดูแลสุขภาพองค์รวม การนวดไทยฤๅษีคัตถน การฟื้นฟูจิตใจและร่างกาย ควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพองค์รวม ตลอดจนการล้างพิษและการดูแลสุขภาพการกินตามธาตุเจ้าเรือน ล้วนทำให้การบริการทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยมีบริบทเฉพาะสามารถรองรับความต้องการในทุกระดับ ตั้งแต่ High-end ไปจนถึงผู้ใช้บริการในระดับทั่วไป ซึ่งจะรวมการท่องเที่ยวดังกล่าวไว้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการนำเที่ยวของกรุ๊ปทัวร์และแพ็คเกจทัวร์ หรือการบริการเสริมของที่พักรับ เช่น สปา รีสอร์ท และรีสอร์ท เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการดูแลสุขภาพเป็นหลักยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ซึ่งส่วนใหญ่จะผนวกกิจกรรมการท่องเที่ยว

ด้านอื่นเข้าด้วยกันในการดูแลสุขภาพ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยโดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย มีกิจกรรมโปรแกรมทัวร์ที่มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่แตกต่างหลากหลาย (Teeranon, 2018, pp. 22-23; Krachangchom & Sungkakom, 2020, p.60) ดังนี้

1) ทัวร์แพทย์แผนไทย โดยมีกิจกรรมประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรับฟังการบรรยายสรุปและชมการสาธิตการนวดไทยแผนโบราณเพื่อการรักษาโรคและการส่งเสริมสุขภาพ เรียนรู้และฝึกปฏิบัติวิธีการนวดไทยแผนโบราณจากผู้ที่มีความสามารถเทียบเคียงวิธีการนวดแผนโบราณของประเทศไทยกับการนวดของต่างประเทศ

2) ทัวร์อาหารสมุนไพร ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเยี่ยมชมศูนย์เกษตรสมุนไพร สวนพฤกษศาสตร์สมุนไพร ศึกษาเรียนรู้ ความมหัศจรรย์แห่งภูมิปัญญาไทยที่สร้างสรรค์ วัฒนธรรมด้านอาหาร สมุนไพรไร้สารพิษและมีแคลอรีต่ำ รวมไปถึงเครื่องดื่มสมุนไพรที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ชมการสาธิตกระบวนการผลิตอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพร การอบสมุนไพรเพื่อบำบัดรักษาโรคและบำรุงรักษาสุขภาพ

3) ทัวร์สมุนไพรชนบท ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ เยี่ยมชมทัศนศึกษาการปฏิบัติงานของกลุ่มชมรม สมาคม และผู้สนใจ สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและบำรุงร่างกายในชนบทต่างจังหวัดที่ยังคงอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ หมอพื้นบ้าน โดยจัดให้มีการเยี่ยมชมสวนสมุนไพรในสถานที่จริงและรับฟังการบรรยายสรุป รวมทั้ง สนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหมอพื้นบ้านและชาวบ้านสมาชิกกลุ่มชมรมสมุนไพร

4) ทัวร์เกษตรธรรมชาติ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเยี่ยมชมแหล่งการทำเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ และการเรียนรู้ปลูกผักพื้นบ้านปลอดสารพิษ เรียนรู้วิธีการปลูกผักพื้นบ้านเพื่อให้สามารถปลูกบริโภคเองได้ เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในการทำเกษตรยั่งยืน ปลอดจากปุ๋ยเคมี ปลอดยาฆ่าแมลง มีการทัศนศึกษาและพบปะสนทนาและพูดคุยกับนักวิชาการพื้นบ้านเกษตรกรรมไทย

5) ทัวร์น้ำพุร้อนและอาบน้ำแร่ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเยี่ยมชมทัศนศึกษาแหล่งน้ำพุร้อนและบ่อน้ำแร่ที่มีอยู่ในหลายจังหวัด ทั้ง 4 ภูมิภาคของประเทศไทยและพักในโรงแรมและรีสอร์ทที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับสถานที่ให้บริการอาบน้ำแร่เพื่อบำบัดสุขภาพโดยมีการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจไปในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงาม

6) ทัวร์ฝึกสมาธิและบำเพ็ญภาวนา ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเยี่ยมชมวัดป่ากลางธรรมชาติอันงดงามและสงบสุข ฝึกปฏิบัติสมาธิแนวพุทธศาสตร์เพื่อสร้างความสงบเยือกเย็นของจิตใจท่ามกลางสภาพธรรมชาติที่ร่มรื่น นั่งวิปัสสนาบำเพ็ญภาวนาขั้นสูงในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ในวัดป่าธรรมชาติ โดยมีการให้คำปรึกษา แนะนำวิธีปฏิบัติสมาธิอย่างถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อการผ่อนคลายจากความเครียดในชีวิตประจำวัน รวมถึงการศึกษาปรัชญาชีวิตและจิตวิญญาณตะวันออก

7) ทัวร์แหล่งธรรมชาติ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเยี่ยมชมแหล่งธรรมชาติและเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพที่สวยงาม โดยการเดินทางป่าสมุนไพรหรือขี่จักรยานเสือภูเขาชมธรรมชาติและสภาพความหลากหลายทางชีวภาพในอุทยานแห่งชาติและป่าธรรมชาติ รวมทั้งกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างหลากหลายในสถานที่พักผ่อน ประเภทโรงแรมและรีสอร์ทที่มีสถานบริการส่งเสริมสุขภาพแบบสปาให้เลือกใช้บริการได้

จากการทบทวนเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ผ่านมา ทำให้ได้เห็นว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในบทความนี้จะเกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ 1) การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพเป็นเส้นทางเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ตนเองชอบ แล้วจึงจัดสรรเวลาส่วนหนึ่งเพื่อมาทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างถูกตามหลักวิชาการและมีมาตรฐาน เช่น การนวด การอบ การประคบสมุนไพร การบริการสუნัขบำบัด (Aroma therapy) และวารีบำบัด (Water therapy) โดยการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมให้ร่างกายของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุหรือนักท่องเที่ยววัยทองรู้สึกผ่อนคลาย ส่งผลให้มีสุขภาพจิตที่ดี เป็นการเพิ่มพูนพลังกำลังใจให้สมบูรณ์แข็งแรง ปรับความสมดุลให้กับร่างกาย และ 2) การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ ซึ่งเป็นการเดินทางท่องเที่ยว โดยแบ่งเวลาส่วนหนึ่งในช่วงไปรับบริการบำบัดรักษาสุขภาพ การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ การที่ผู้สูงอายุได้ทำกายภาพบำบัดหรือพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวท่ามกลางธรรมชาติที่มีอากาศบริสุทธิ์ย่อมส่งผลดีต่อสุขภาพและสภาพจิตใจของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ อีกทั้งยังนับได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เน้นการพัฒนาซึ่งครอบคลุม 3 มิติ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งดำเนินงานอย่างสมดุลระหว่างกันโดยไม่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายในพื้นที่ท่องเที่ยว รวมทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพยังสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism) ที่เน้นชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางและนำเสนอกิจกรรม

ต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นและเกิดการพัฒนาการชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

เหตุผลสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวเดิม หรือการท่องเที่ยวแบบเดิมให้มีความสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวกลายเป็นกระแสนิยมของนักท่องเที่ยวท่ามกลางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์นี้ คือ พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยนิยมเดินทางท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทางที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมที่มีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้เป็นแบบแผนไม่ได้รับความนิยมเหมือนในอดีตที่ผ่านมา การท่องเที่ยวแบบเดิมนานวันก็ยิ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวลดน้อยลง เนื่องจากกลายเป็นการท่องเที่ยวมวลชนที่ใช้เวลาเดินทางไปกับการเข้าชมและถ่ายภาพตามแหล่งท่องเที่ยว จนก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยวจากการเดินทางเข้ามาเที่ยวชมของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้การเดินทางของนักท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทางจึงเปลี่ยนไป โดยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวมีความสามารถในการใช้จ่ายใช้สอยเพื่อการท่องเที่ยว การเพิ่มขึ้นของการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน (National Tourism Policy Board, 2017, pp. 98-99) ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ที่มาจากการท่องเที่ยวรูปแบบเดิม ๆ ทั่วไป ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตผู้คน ประเพณี ท้องถิ่นอย่างแท้จริงมากกว่าการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวกลายเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ยกระดับความเป็นอยู่ของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ลดการรั่วไหลของรายได้ไปยังธุรกิจต่างประเทศ และยังเป็น การสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวหลายกิจกรรมไปตามลักษณะของกลุ่ม นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ โดยเน้นการรับรู้หรือการทำกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบพิเศษร่วมกัน เช่น การท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบหรือการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าที่เน้นความละเอียดละไม การสัมผัส ชิม ชั๊บ เรียนรู้ชื่นชม หรือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งนับว่าเป็นทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวที่ให้คุณค่าเพิ่มจากทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ ค้นหาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ภายในตัวเอง นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดกับเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้นและนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอย่างมีคุณภาพ โดยไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

ประเทศไทยมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจาก Thailand 1.0 ที่เน้นเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม Thailand 2.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมเบา Thailand 3.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น และ Thailand 4.0 ที่เน้นการสร้างนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน มีเป้าหมายหลักในการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างจากการ “ปักชำ” สู่การมี “รากแก้ว” ของตนเอง โดยการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็น 1 ใน 5 ของกลุ่มการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ต้องการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุจึงเป็นภาคบริการอันดับต้น ๆ ที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และเป็นการรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนจะนั่งเฉยอยู่ไม่ได้ ต้องวิเคราะห์และค้นหากลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้สูงอายุให้มีความเหมาะสมตามสภาพและข้อจำกัดที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามวัย ทั้งดำเนินกิจกรรมการให้บริการที่สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุจะเป็นตลาดใหม่สำหรับการท่องเที่ยว จึงต้องมุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเข้ามาท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นตลาดที่มีคุณภาพและมีกำลังซื้อในการท่องเที่ยวสูงกว่าตลาดทั่วไป พื้นที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดทางด้านร่างกายและต้องคัดสรรกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวคุณภาพหากมีการวางแผนการจัดการจัดการการท่องเที่ยวที่ดีควบคู่ไปกับการวางแผนเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเฉพาะหรือเจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะได้ ย่อมจะสามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุซึ่งนับว่าเป็นตลาดที่มีคุณค่าและเป็นผู้มีประสบการณ์ โดยส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนและเพื่อการศึกษาเรียนรู้ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีระยะเวลาพำนัคนานวัน เช่น มีระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวนานมากกว่า 5 วัน และเป็นสัปดาห์ มีการใช้จ่ายค่อนข้างสูงและเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่มีส่วนช่วยฟื้นฟูธุรกิจการท่องเที่ยวไทยได้ เนื่องจากมีศักยภาพและมีกำลังซื้อ อีกทั้งประกอบกับในโลกปัจจุบันที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลกก้าวสู่ประชากรผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วรวมทั้งประเทศไทยด้วย

ตามที่ Chulalongkorn University Intellectual Property Institute (2017, p. 34) ระบุว่า ข้อมูลสถิติสัดส่วนโครงสร้างประชากรไทยระหว่างปี พ.ศ. 2553-2583 ประชากรสัดส่วนของประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 13.20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 32.10 ในปี พ.ศ. 2583 จากแนวโน้มของเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ จึงทำให้การท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นตลาดหนึ่งที่มีแนวโน้มการเติบโตเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดเวลา เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบหรือท่องเที่ยวแบบเนิบช้าและไม่สร้างผลกระทบทำลายทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

จากการการศึกษาทบทวนเอกสารที่ผ่านมาในอดีตและการสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทุกภาคส่วนในปัจจุบัน เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ให้แก่ภาครัฐและสถานประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถตอบโจทย์และตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง สามารถสรุปได้ดังนี้

1) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ต้องให้การดูแล บริการ และเฝ้าระวังความเสี่ยงด้านสุขภาพที่อาจจะรับการติดเชื้อไวรัสระหว่างการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มพิเศษ ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทั่วโลก ทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจำนวนมากมีความกังวลเรื่องการออกเดินทางในช่วงเวลานี้ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงและมีความเป็นอันตรายต่อสุขภาพอย่างมากหากได้รับการติดเชื้อ ภาครัฐและสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทุกด้าน เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่จะออกเดินทางท่องเที่ยวในอนาคตอันใกล้ ด้วยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริการเกือบทั้งหมด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวว่าตนเองจะสามารถท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัยและปลอดภัย ดังนี้ 1) นำเสนอภาพลักษณ์ของสถานประกอบการหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นสร้างความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวในทุกกระบวนการ มีการทำความสะอาดฆ่าเชื้อโรคสถานที่ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือจุดที่ต้องสัมผัสร่วมอย่างสม่ำเสมอ 2) ฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการให้บริการนักท่องเที่ยวใหม่ทั้งหมด อาทิ การตรวจวัดอุณหภูมิของพนักงานและนักท่องเที่ยวทุกคนก่อนการเข้าสถานที่ท่องเที่ยวหรือสถานประกอบการ พนักงานและนักท่องเที่ยวต้องสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาการให้บริการหรือใช้บริการ เครื่องคัดมาตรการการเว้นระยะห่างอย่างน้อย 2 เมตร ด้วยการไม่สัมผัสหรือใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมากเกินไปจนสร้างความกังวลแก่นักท่องเที่ยว 3) หมั่นล้างมือเพื่อฆ่าเชื้อโรคที่อาจตกค้าง และ 4) นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้ในสถานที่ท่องเที่ยวหรือสถานประกอบการเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้รับความสะดวกสบาย และช่วยลดการสัมผัสระหว่างการให้บริการให้มากที่สุด

2) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความสำราญ (Recreational tourists) เน้นความสำคัญของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการพักผ่อนร่างกาย และเน้นความสำราญเพลิดเพลิน เนื่องจากธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุมีอารมณ์เหงาและว้าวุ่น เพราะคนวัยนี้มีเวลาว่างจากอาชีพการงาน บ้างพลัดพรากจากผู้ใกล้ชิดและผู้เป็นที่รัก ซึ่งอารมณ์เหงาในวัยผู้สูงอายุก็มีอารมณ์อื่น ๆ ร่วมด้วย ก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตใจหลายอย่าง เช่น ซึมเศร้า เบื่ออาหาร หรือเกิดโรคภัยไข้เจ็บ ดังนั้นเมื่อผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการพักผ่อนร่างกายและเน้นความสำราญเพลิดเพลินจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกได้ว่า ชีวิตไม่ได้อยู่กับที่ตลอดเวลา อีกทั้งยังได้ความสนุก เมื่อหัวใจเป็นสุข ความทุกข์ย่อมไม่มี จึงเป็นการหนีความเปลี่ยนแปลงของร่างกายก่อนวัยอันควรไม่มากนักน้อย และเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถช่วยฟื้นฟูสภาพจิตของผู้สูงอายุให้พบกับความสุขอีกรูปแบบหนึ่ง โดยจากการศึกษาทบทวนการศึกษาที่ผ่านมา เช่น การศึกษาของ Utami and Prapti (2020) พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุออกเดินทางท่องเที่ยวก็เพื่อพักผ่อนและคลายความเครียด

2) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวมุ่งหาประสบการณ์ (Experiential tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์ที่แท้จริง โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้สนใจศึกษาและได้รับประสบการณ์จริงจากแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ไปสัมผัส โดยนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต้องการได้รับข้อมูลความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวที่ละเอียดมากกว่าปกติ เพราะเคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้ว จึงต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวควรมีมีคุณค่าที่มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ต้องให้มีการอธิบายถึงรากเง้ามากกว่าแค่ภาพลักษณ์ภายนอกและควรแสดงถึงวิถีชีวิตความเชื่อและคุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยวเข้าไปด้วย

3) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบต้องการสัมผัสกับคนท้องถิ่น (Local experience) โดยมักชอบติดต่อกับคนท้องถิ่น เพราะต้องการเรียนรู้และทำความเข้าใจในชีวิตความเป็นอยู่ มีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของคนท้องถิ่น เนื่องจากผู้สูงอายุยังมีความต้องการทางสังคมเป็นผู้ที่อยากมีความกระฉับกระเฉง กระตือรือร้น และยังต้องการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมือนอยู่ในวัยกลางคนให้มากที่สุด ดังนั้นสังคมควรให้การสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุด้วยกัน และต้องให้มีความเหมาะสมกับกระบวนการ มักเน้นท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง โดยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถซึมซับความรู้สึกได้ยาวนานเหมือนการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าหรือแบบไม่เร่งรีบ (Slow tourism)

4) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นสิ่งดึงดูดใจต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถซึมซับความรู้สึกได้ยาวนานเหมือน การท่องเที่ยวแบบเนิบช้าหรือแบบไม่เร่งรีบ และต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้รวดเร็ว เหมือนนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ ทำให้การเดินทางมีความล่าช้า โดยเป้าหมายประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมถึงเน้นการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการและการใช้ชีวิตท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบ เนื่องจากจากคุณลักษณะพิเศษของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่ทำให้ผู้สูงอายุอาจต้องประสบกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว คือ ความเสี่ยงทางการเดินทาง เช่น การเดินทางที่มีระยะทางค่อนข้างไกลและใช้ระยะเวลานาน ซึ่งส่งผลให้เกิดความเมื่อยล้าของร่างกายและจิตใจได้มากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ

5) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบกลุ่มหรือหมู่คณะ โดยมีครอบครัว หรือญาติร่วมเดินทาง และร่วมตัดสินใจ ผู้สูงอายุมักนิยมเดินทางไปเที่ยวกับลูกหลาน ญาติพี่น้อง หรือคนในครอบครัว โดยข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของผู้สูงอายุ คือ ไม่สามารถขาดเพื่อนร่วมเดินทาง

6) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการความสะดวกสบายในการเดินทางภายในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าความหรูหรา ทั้งการเดินทางโดยทางเท้าและทางรถยนต์ เช่น ถนนต้องมีความลาดชันน้อย เรียบ และสามารถใช้รถเข็นได้ระยะเวลาในการเที่ยวชมของผู้สูงอายุไม่ควรเกินครึ่งชั่วโมงต่อรอบ เพราะมีข้อจำกัดทางร่างกายของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและการมีเวลาให้พักก่อนไปอีกสถานที่หนึ่ง นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

7) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการด้านความปลอดภัยของเมืองท่องเที่ยว ที่ตั้งของที่พักรับประทานอาหาร แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และให้ความสำคัญกับการบริการด้านความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่เป็นสำคัญ เช่น เจ้าหน้าที่นำเที่ยวต้องควรมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาล มีจุดบริการด้านสุขภาพในสถานที่ท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการแพทย์ นอกจากนี้กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพและคุ้มค่าจากผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยว มักให้ความสำคัญกับความพึงพอใจเป็นหลัก และมีความยินดีที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อแลกต่อการบริการที่ดีขึ้นเป็นพิเศษ

8) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการอาหารเพื่อสุขภาพ เนื่องจากสุขภาพของผู้สูงอายุจะมีความเสี่ยงในการติดเชื้อทางอาหารและน้ำได้มากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการนำเสนออาหารประจำท้องถิ่นนั้น ๆ รวมทั้งการเลือกซื้อสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจะเน้นเป็นสินค้าที่สามารถใช้เป็นเครื่องประดับบ้านได้ และราคาไม่แพงแต่ดูดี คงทน และเป็นสินค้าที่ผลิตโดยชุมชน

ดังนั้นแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากนักท่องเที่ยวทั่วไป คือ เน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดี คำนึงถึงความคุ้มค่าในการบริการทางการท่องเที่ยว เน้นการซื้อด้วยเหตุผลไม่ใช้อารมณ์เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิต จึงมีความละเอียดรอบคอบในการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ให้ความสำคัญกับการจัดการบริการเรื่องอาหารเพื่อสุขภาพ โดยพิจารณาการเลือกร้านอาหารและประเภทของอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ มีความต้องการความมั่นใจด้านความปลอดภัยและการดูแลสุขมาก และต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับวัยสุขภาพ โดยต้องไม่ใช้กำลังมากและเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เร่งรีบ ซึ่งให้ความสำคัญกับความพึงพอใจเป็นหลัก ผู้ให้บริการหรือผู้จัดการท่องเที่ยวที่ต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้องเกี่ยวกับสภาพแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถตอบโต้ความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นตลาดใหญ่ที่น่าสนใจและเป็นภาวะการณ์ที่ทำให้ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวควรคว้าโอกาสในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่ส่วนใหญ่ใช้เวลาหลังวัยเกษียณในการพักผ่อนหย่อนใจหาประสบการณ์แปลกใหม่ ไร้อาการจำกัดเรื่อง

ระยะเวลา และช่วงเวลาในการท่องเที่ยวได้ยาวนานกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ (Leksuma *et al.*, 2018, p. 23) อีกทั้งยังเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูงและมีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สำคัญช่วยฟื้นฟูสภาพจิตของผู้สูงอายุให้เกิดความสุขและความสบายใจ ดังนั้นแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนั้น ควรเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการพักผ่อนร่างกาย เน้นความสำราญเพลิดเพลิน มุ่งหาประสบการณ์ มีการเรียนรู้และทำความเข้าใจในชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวมีชื่อเสียงและมีสิ่งดึงดูดใจสามารถซึมซับความรู้สึกลึกซึ้งได้ยาวนาน มีกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ใช้กำลังมาก เป็นการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าหรือแบบไม่เร่งรีบ มีความสะดวกสบายในการเดินทางและเยี่ยมชม และมุ่งให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยและปลอดภัยระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มพิเศษ เมื่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความมั่นใจด้านบริการดูแลสุขภาพที่ดีได้อย่างครบถ้วนและลึกซึ้งมากขึ้น ย่อมยินดีจ่ายเงินในการเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ ดังนั้นทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องให้ความร่วมมือ และช่วยกันผลักดันและส่งเสริมเพื่อคว้าโอกาสในการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุทั้งจากนานาชาติและภายในประเทศให้เลือกเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- Ashton, A. S., & Klinhom, C. (2020). Wellness tourism development in the hotel industry: Tourist perspective. *Journal of Tourism Quarterly*, 2(3-4), 54-66.
- Chuaikrut, C., Phusanam, A., & Dejmanee O. (2020). Factors affect to tourist behavior of Thai teenagers after invasion of Covid-19. *NEU Acedemic and Research Journal*, 10(3), 188-202. (in Thai)
- Chulalongkorn University Intellectual Property Institute. (2017). *Industry and technology trend analysis report: Tourism industry, good income and health tourism*. Bangkok: Chulalongkorn University Intellectual Property Institute. (in Thai)
- Keadplang, K. (2019). An increased business opportunity of wellness tourism as premium tourist destination in asian countries. *Cultural Approach*, 20(37), 102-109.
- Krachangchom, S., & Sangkakorn, K. (2020). Behaviors and needs of Thai and foreign wellness tourists in upper north of Thailand. *Journal Humanities and Social Sciences, University of the Thai Chamber of Commerce*, 40(1), 57-76. (in Thai)
- Kupkitaphun, K., & Bunjongmanee, P. (2020). The guidelines of health tourism development of European tourist in Prachuap Khiri Khan Province. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 14(1), 1-13. (in Thai)
- Kwankatok, K. (2016). *Elderly Recreation Center*. Bachelor of Architecture Thesis. Graduate School, Sri Pratum University. (in Thai)
- Leksuma, P., Dokchan, T., Udomsilp, M., Fakyen, A. & Cheimuangphan, N. (2018). The guideline of wellness tourism activities development in Western Thailand. *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University*, 14(49), 20-30. (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. (2015). *Thai Tourism Strategy 2015-2017*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports. (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. (2016). *Tourism Economic Review 2016*. Bangkok: Excellent Business Management Company Limited. (in Thai)
- National Senate Committee. (2015). *The situation of the Thai elderly 2016*. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute. (In Thai)
- National Tourism Policy Board. (2017). *The 2nd master plan for national tourism development (2017-2021)*. Bangkok: Office of Printing Affairs, the War Veterans Organization. (in Thai)

- Office of the Permanent Secretary for Tourism and Sports. (2017). *The project of tourism economic quarterly report 2017*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.
- Rinsri, V. & Ngarmmesri, L. (2018). Public relations media affecting health tourism behavior of the elderly in Nakhon Sawan Province. *Ph. D. in Social Sciences Journal*, 8(3), 67-81. (in Thai)
- Romanova, G., Vetitnev, A., & Dimanche, F. (2015). Health and wellness tourism. In Dimanche, F., & Andrades, L. (Eds.). *Tourism in Russia: A management handbook* (pp. 231-287). Bingley, West Yorkshire: Emerald Group Publishing.
- Saribut S. & Assarat N. (2019). Market segmentation of new-age elderly Thai tourists for domestic tourism, *Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University*, 14(2), 1-41.
- Sombatpiboon, U., & Rabob C. (2020). Logistics management in health promotion tourism for elderly tourists in Samutprakarn Province. *Journal of Social Synergy*, 11(2), 25-36. (in Thai)
- Teeranon, K. (2018). Thailand's wellness tourism: Situation and potential towards competition of ASEAN region. *FEU Academic Review*, 2018(12), 22-34. (in Thai)
- Ungchusak K. & Chunsuttiwat S. (2020). COVID-19 Thailand: Transition from "Semi-lockdown" to stability. *Journal of Health Science*, 29(2), 377-380.
- Utami, P. A. S., & Prapti, N. K. G. (2020). Recreational activities and travel choices of the elderly. *Indonesian journal of global health research*, 2(2), 165-174.
- Williams, C. C. (2021). Impacts of the coronavirus pandemic on Europe's tourism industry: Addressing tourism enterprises and workers in the undeclared economy. *International Journal of Tourism Research*, 23(1), 79-88.